

Liseler İçin Felsefe Kitabı Eleştirisi

Emel Mercaner

Bilgi toplumunun yükseliş kazandığı ve bilginin temel üretim faktörü olarak öneminin son derece arttığı günümüzde, bilgi üretiminin sağlanması açısından yaratıcı düşünce son derece önemlidir. Bu anlamda Felsefe kadar yaratıcı düşünceyi geliştiren başka bir disiplin olmadığına göre, bu disiplinin Milli Eğitime bağlı tüm okullarda da öneminin daha da anlaşılması ve arttırılması gerektiğini söylemekle başlamalıyım söze.

Felsefe öğretimi için öğretmen – öğrenciler kadar önemli, bir diğer faktör de felsefe kitabıdır. Bu anlamda felsefeyi yeni öğrenenler için bir felsefe kitabında olması gereken en temel özellikler şunlar olmalıdır: Öncelikle, felsefenin ne olduğu, felsefi bilginin özellikleri, felsefenin işlevi, felsefe ile benzeri diğer temel kültürel etkinlik alanları (bilim, sanat, din) arasındaki ilişkiler hakkında genel ve temel bir bilgi kazandırmak. Daha sonra, felsefenin belli başlı disiplinleri, bu disiplinlerin alanları içine giren belli başlı kuramlar, ortaya çıkan anlamlar hakkında genel bir bilgi vermek.

Bir diğer olması gereken özellik; felsefenin tarih içinde ve çeşitli filozoflar tarafından gerçekleştirilen önemli başarılarını sergilerken bu faaliyet alanlarında yer alan Türk-İslam filozoflarının görüş ve katkılarına da temas etmek ve onların evrensel düşünce tarihi içindeki yerlerine ilişkin olarak sağlıklı bir bilinç kazandırmak. Nihayet tüm bunları yaparken, felsefenin daima şüpheli ve eleştirici bir özellik taşıyan ruhunu açığa çıkartmak üzere ortaya atılan her tez, getirilen her öneri, geliştirilen her kurama yöneltilmiş olan itiraz, eleştiri ve karşı çıkışları göstermek ve böylece, öğrencide felsefenin ruhunu doğru bir şekilde kavratmak yönünde sağlam bir anlayış için temel oluşturmak.

Tüm bu özellikleri temele alarak, Selman ERDEM'in "Liseler İçin Felsefe" kitabının kritiğini yapacak olursak, öncelikle göz önünde bulundurmamız gereken özellik kitabın, ilk defa felsefe öğrenecek olan öğrenciler için, felsefeye genel bir giriş niteliğinde olup olmadığıdır.

Bu anlamda ele alındığında kitabın özellikle 1. ünitesinde, felsefenin anlamı, genel olarak felsefi bilginin özellikleri, felsefenin konuları ve çeşitli alanlarla ilişkisi ve felsefenin gereği gibi konular yer almaktadır. Bu ünite, kitabın tamamında da aynı oranda kendini hissettiren, tanımlamalar, açıklamalar ve örneklerle dahi filozofların isimlerinden yararlanılması renkli ve zevkli anlatım dışında bulunulmasına yol açmaktadır.

Daha başka bir ifadeyle, kitaba giriş niteliği taşıyan bu bölümün hiç olmazsa diğer bölümlere oranla öğrencileri de derse ısındırmak amaçlı, anlatım daha açıklayıcı ve yumuşak geçişlerle ve zevkli örneklerle dolu bir bölüm olabilirdi. Bu anlamda öğrenci-

lerin yaş seviyeleri ve felsefenin de daha çok soyut düşünce gerektirdiği göz önüne alırsa, bu iki faktörün birbirine yaklaştırılması açısından kitabın, bilgi temeli fakat bunun yanında renkli anlatım ve bol örneklerle donatılması gereklidir. Bu anlamda 1. ünite de felsefenin anlamı, tanımı ve felsefi bilginin özelliklerine verilen önem kadar felsefenin yararına da önem verilmeli, bu sayede öğrencilerin ilk defa öğrenmeye başladığı disipline karşı daha fazla önem ilgi ve öğrenme isteği duyulacaktır. Bu anlamda özellikle ilk ünite üniversite yolunda olan öğrenciye kavratılması gereken; araştırılmayan, incelenmeyen, üzerinde düşünülmemen bir hayatın yaşamaya değmez olduğudur. Bu faaliyetinde ancak felsefeyle gerçekleşeceğinin kavratılması olmalıdır.

Kitaptaki tüm üniteler “Hazırlık Çalışmaları” ile başlıyor, ünitedeki bilgiler verildikten sonra, “Değerlendirme Soruları” bölümüyle ve okuma parçaları ile bitiriliyor.

Ünitelerin, “Hazırlık Çalışmaları” bölümündeki sorular anlatılacak olan konu hakkında önceden düşünmeye ve öğrencide hazır bulunuşluk sağlamaya yönelik olması açısından faydalı bulunmaktadır. Fakat konu sonu değerlendirme soruları genelde ezbere yani düşüncelerin salt öğrenilip ezberlenmesine dayandığı için felsefenin düşünmeyi öğretme ruhuna aykırı bulunmaktadır. Bu nedenle felsefeyi değil felsefe yapmayı, düşünceyi değil düşünmeyi öğretmenin önemi biraz olsun göz ardı edilmiş görünmektedir.

Fakat bu ilkelerin gerçekleşmesinde kitap kadar önemli olan bir diğer faktörde “öğretmen” olduğu unutulmamalıdır.

Ünitelerin sonundaki okuma parçaları ilgi uyandırıcı olsa da felsefe öğretiminde güncel olaylardan yararlanmak, öğrencilerin anlamaları açısından son derece önemli olduğundan, kitaptaki okuma parçalarının daima güncelleştirilmesi ve bol örneklerle desteklenmesi gerektiğini düşünüyorum. Tabi burada kitaba yardımcı, öğretimde daima güncel olayları, takip eden ve sosyal olaylara duyarlı kişilik yapısı dersi önemli, anlaşılır ve dinletilir hale getirmelidir.

Selman ERDEM’in Liseler İçin Felsefe kitabında, kitaba giriş niteliği olan birinci bölüm ve bunun dışındaki diğer tüm bölümlerde de olması gereken bir diğer özellik, felsefenin daima şüpheli ve eleştirici bir özellik taşıyan ruhunu açığa çıkartmak üzere ortaya atılan her tez ve ünitelerde anlatılan konu, öneri ve kurama karşıt olarak eleştirilen ve karşı çıkışlar- karşıt görüşler yer almalı ki felsefenin ruhunu doğru bir şekilde kavratmak yönünde sağlam bir anlayış oluşturulabilsin. Daha başka bir ifadeyle, ortaya konulan konulara karşıt ve zıt olabilecek görüş ve düşüncelere daha fazla yer verilmeli ki öğrenciler, iki farklı görüş arasında bağ kurabilsin veya farklılıkların kaynağını, nendenselini anlayabilsinler. Bu sayede öğrenciler gerek bireysel gerekse sınıf ortamında grupça beyin fırtınası sağlamış ve fikir tartışması ortamı yaratılmış olabilsin.

Kitapta, felsefi disiplin gelişimi açısından, çeşitli filozofların önemli görüş ve başarılarını sergilerken Türk- İslam filozoflarının örneğin Gazali, Farabi ve hatta Mevlana, Yunus Emre, Hacı Bektaş Veli’nin görüşlerine de temas edilmesi, sağlıklı bir bilinç oluşturma amacının göz önünde tutulduğunu göstermektedir.

Kitapta, felsefi disiplinin temelini oluşturması açısından Bilgi felsefesi, Varlık felsefesi, Ahlak felsefesi, Siyaset felsefesi, Estetik, Din felsefesi gibi bölümler yer almaktadır. Fakat üniversiteye yolunda hızla hazırlık yapan öğrenciler için eğitim sisteminin sorgulanması, bilgi toplumunun yükselişi için eğitimin önemli faktör oluşu, ülkenin eğitim sorunlarının neler olduğu, eğitimin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi açısından alternatif çözümlerin neler olabileceğinin anlaşılması açısından, kitaptaki tüm bölümlere ek olarak bir de Eğitim Felsefesi bölümünün eklenmesi gerekmektedir.

Lise öğrencisinin eğitime sorgulayan gözlerle bakabilmesi bilgi toplumu açısından çok fazla önem arz ettiğinden kitapta olmazsa olmaz bir bölüm olmalıdır, Eğitim Felsefesi bölümü.

Kitabın her bölümünün sonunda olmasa bile, son kısmında Türkiye'deki mevcut felsefi çalışmaların neler olduğu, nasıl olması gerektiği ve akademisyenlerin felsefeye katkılarının öğretilmesi açısından birde "Türkiye açısından bir değerlendirme" kısmının olması gerekmektedir. Lise öğrencisinin artık içinde yaşadığı topluma karşı duyarlı bir birey olarak olaylara bakmaya başlamaları açısından Türkiye'ye yönelik bir değerlendirmenin yer alması gerekmektedir.

Lise öğrencisinin eğitime sorgulayan gözlerle bakabilmesi bilgi toplumu açısından çok fazla önem arz ettiğinden kitapta olmazsa olmaz bir bölüm olmalıdır. Eğitim Felsefesi bölümü.

Kitabın her bölümünün sonunda olmasa bile, son kısmında Türkiye'deki mevcut felsefi çalışmaların neler olduğu, nasıl olması gerektiği ve akademisyenlerin felsefeye katkılarının öğretilmesi bir de "Türkiye açısından bir değerlendirme" kısmının olması gerekmektedir. Lise öğrencisinin artık içinde yaşadığı topluma karşı duyarlı bir birey olarak olaylara bakmaya başlamaları açısından Türkiye'ye yönelik bir değerlendirme yer alması gerekmektedir.

Kitabın sözlük kısmının da yetersiz olduğunu söylemeliyim. Kitap öğrencilerin anlayacağı dilin üstünde olup, bol örneklerle desteklenmediği ve ilk defa felsefe görece öğrenciler için bir çok filozofun kendilerine has kavram ve cümleleriyle dolu bir kitap oluşu, sözlüğün daha kapsamlı olmasını gerektirmektedir. Bu bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Her öğretmen gibi ben de öğretmen olduğumda, dersimin öğrenciler tarafından dikkatle dinlenmesi, önemli görülüp, dikkate alınmasını isterim. Bunun için öğretmen olarak kendi üzerime düşeni yerine getirmem gerektiğini biliyorum, dersimi toplumsal olaylardan güncel örneklerle öğrencilerin seviyesinde anlatarak dersi verimli ve anlaşılır kılmaya çalışacağım.

Fakat bunun yanında bir dersin en önemli materyali de kitaptır. Kitap öğrencilerin evlerinde ve her yerde yanlarında olacağından, özellikle felsefe kitabının daima güncelleştirilmesi yeni baskılara açık olması gerekmektedir. Çünkü felsefe "daima yolda olmak" demektir. Bu anlamda öğrencilerin araştırma ruhlarının da gelişmesi ve güncel olayları takip edebilmeyi öğrenebilmeleri açısından bir felsefe kitabında en temel ruh Aristoteles'in sözüyle de şu olmalıdır: "İnsanlar doğal olarak bilmek isterler." Gerçekten insanı insan yapan en önemli özelliklerden biri herhalde onun kendisini çevreleyen dünyayı, içinde yaşadığı toplumu, geçmişini ve bütün yanları ile bizzat kendisini tanımak ve bilmek istemesidir.

Sonuç

Liseler için hazırlanan felsefe kitabı daha önce de belirttiğim gibi yoğun ve tekdüze bir anlatım içermektedir. Felsefe dersini fazla sevmeyen, gereksiz gören bir çok öğrenciyi felsefeye çekmekten ziyade bu kitap, felsefeyi daha itici bir hale getirmiş. Felsefe grubu öğretmeninin işini daha da zor bit duruma itmiş.

Tarih dersinin kitapları da yoğun bir anlatım içermesine rağmen öğrencilerin çoğu bu ders kitabını zevkli ve gerekli buluyor. Ancak eğitimin temel taşı olan felsefe – tarih kadar ezber gerektirmemesine rağmenl yoğun ve sıkıcı bir anlatımla öğrencilerin karşısına çıkıyor. Felsefe bir çok kaynağa sahip büyük bir deniz gibidir, denizin kıyısına ulaşmak için çok fazla kulaç atmak gerekir. Eleştirisini yaptığım felsefe kitabı öğrenciye kulaç atmaya öğretmek yerine denizin ortasında bırakıp gidiyor. Okuma parçaları, örneğin ünitenin başında yer alabilirdi. Ünlü filozofların sözlerine başlıklardan sonra yer verilip öğrenciden yorum yapması istenebilirdi.

Değerlendirme soruları kısmında “açıklayınız, belirtiniz” gibi sorulara yer vermektense “eleştiriniz, yorumlayınız” gibi düşünmeye ve araştırmaya sevk ettirici sorulara yer verilmeliydi. Çünkü felsefe ezberden çok düşünmeyi ve anlamayı gerektiren bir bilimdir. Öğrencinin düşünmesi ve anlayabilmesi için felsefe kitabı özendirici hale getirmelidir.

Adımlarını yeni atmaya başlayan öğrencinin yola çıkmasını sağlamak ona yardımcı olmak için öncelikle kendisini tanımsını sağlamak gerekir. Felsefe bu konuda en büyük yardımcılarından birisi olsa gerek. Felsefe öğretmeni öğrenciyi zorlamalı, ek kaynaklar vererek okumaya teşvik etmelidir. Bu kitap ana kaynak değil, yardımcı konumundadır. Bir matematik dersi ne kadar düşündürücü ve zorlayıcı ise felsefe de öyle olmak zorundadır. Çünkü felsefe, matematik kadar eğitimin olmazsa olmaz taşlarından biridir. Toplumaya yararlı, idealist bireyler yetiştirmenin yolu, sorgulamayı, düşünmeyi ve anlamayı öğrenmekten geçer. Ancak bu üç ilke daha çok bireysel çabalarla elde edilir ama eğitim sistemimiz ezberciliği teşvik ettiğinden bireylerin büyük bir kısmı bu üç ilkedен yoksundur.

İncelemiş olduğum bu kitap felsefe tarihini anlatmaktadır. Ama ders felsefe ise amaç da felsefi düşünmeyi sağlamak, çok derin ayrıntılara girmeden özü anlatmak olmalıdır.